

férne el padlóján? Hogyan? Rávezetés. A hosszában hány négyzetméter fér el? Hány ilyen sor van összesen? Ezt honnan tudjuk? (A szélesség mutatja!) Akkor most már ki tudná kiszámítani...?

f) A téglalap területének kiszámítása. A téglalap területét úgy számítjuk ki, hogy a hosszúság mértékszámát megszorozzuk a szélesség mértékszámával.

g) A mérések alapján szükséges műveletek közös végrehajtása.

h) Alkalmazás. Hány négyzetméter a tantermünk padlója tehát? Melyik becslés volt közelebb a valósághoz? Kinek jobb a becslése?

III. Be g y a k o r l á s. a) Összefoglalás. A téglalap területének kiszámítása. Mit mérünk meg? Miért a hosszát és szélességét? Mit csinálunk a nyert két mértékszámmal? Lehet-e a szélességet megszorozni a hosszúsággal? Miért? (Mert a szorzótényezők egymással fölcserélhetők).

b) Begyakorlás. Ha egy téglalap hosszúsága 30 cm, szélessége 15 cm, mekkora a területe?

Mennyibe kerül egy 16 m hosszú és 18 m széles téglalakú kert, ha 1 négyzetméter ára 5 P?

c) Házi feladat a tanult anyagból és tárgykörből.

Falu és város

egymásrautaltsága, egymás gazdasági kiegészítése

MINTALECKE. — IV. OSZTÁLY.

A város és a falu

(Néhány gondolat zárójel között...) Ki nem ismerné és ki ne tapasztalta volna már azt a beteges tünetet, mely a kommunizmus által elhullatott és még ki nem égetett méregbacillus gyanánt fertőzte meg a falu népének tiszta levegőjét? — A város és a falu farkasszem néznek egymással. Gyűlölet lövel ki a falu szeméből a város felé, mint ahonnan elindult a kommunizmus — eszméinek és gonoszságainak — egész „Feketetengere“, hogy mindent átalakítson a saját pokolbeli képmására. A tanítónak ismernie, tudnia kell mindezen tüneteknek megnyilvánulásait, ha építeni akar, előbb planirozza el a gyermeklelkek világában az egyenlenségeket, hiányokat pótoljon... érdekséget csiszoljon, simítson. Mert ne gondolja senki közülünk, hogy a legeldugottabb kis faluban is ne volna legalább jó néhány „Dörmögő Dömtör“, aki — bár — — halkabban, de belülfülő kályha módjára ne mormogna, dörmögné bor-pálinkabüzös fogai közül: „ö. m. f. az urakat“, döngöljenek meg... úrnak nem adok el búzát“... stb. (Saját tapasztalatomból). Ezen fajta maszlagolás megérintette a gyerme-

kek lelkivilágát s mily könnyű ott — — gyujtogatni: ahol csupa gyúlékony anyag van... mily könnyű ott szennyezni, ahol csupa öntudatlan tisztaság van... mily könnyű ott rabolni lelkeket, a lélek kincseit, ahol a lélek ajtaja éjjel-nappal nyitva van... az megy be, aki akar. Hiszen az iskolában tanulják meg az órallást... a vigyázást... lelkük tisztaságán... becsületükön... Tehát „A falu és a város“, mintatanítása bár „a földrajzzal kapcsolatban“ kívántatik, mégis ez nem elég, 1914 előtt még így kezelhettük szóról-szóra mint adva is van, de most, a nemzeti fájdalmak legsötétebb nagypénteki éjszakájában, a megráblások kálvária-járásban... most nem lehet csak így, akaratlanul is: más levegő... más szellemben születnek meg, bús magyarságunk kínos tudatában a gondolatok... És 1 tanóra nem is elég rá: eltüntetni a lelkekbe lopott ürügyölölet fekete szakadékait... s le törni az oktalanok által fölagaskodott s öklelésre álló buta parasztgőgöt... Hisz uton, útfélen hallhatjuk: „most mink vagyunk az urak.“ — Sőt Sz... on az uri, belvárosi negyed, — ahol a legfőbb urak laknak — a főispán alispántól és a törvényszéki elnöktől lefelé —, „kódis fertá“ nevet kapott a háboru alatt és a kommun alatt is. — De hiszen sokat is siránkoztunk a lapokban... s épp az ellenkezőjét értük el: nem részvétet, hanem gyűlöletet, kárörvendezést... „menjenek dolgozni“ — feleli a földműves. Jobb hallgatni a bajunkról, mint uton-útfélen panaszkodni. Kevés az oly finom lélek, amelyben őszinte a részvét.

A VÁROS ÉS A FALU

Mintatanítás: IV. fiuosztályban.

Hely: Buzafalva.

„A város és a falu egymásraultaltsága...“

Egymás gazdasági kiegészítése...“

A tanító hangulatkeltése. — Kedves fiaim, ma egy történetet fogtok hallani tőlem. — (Gyermekek figyelnek, feszült rendezésk ülésben, testtartásban... Tanító némán, sokat igézően nézi az igazodásokat s vár 1—2 percig, t. i. amíg emberileg a legtökéletesebb csendesség s figyelem lesz. — Ilyenkor szinte farkasszemet néz a tanító a gyermekekkel pillanatra. — Ilyenkor a tanító művész legyen: 1. a figyelem fölébresztésében, 2 annak fenntartásában s az ilykép fölajzott gyermeklélek hurjain ekkor tetszése, azaz a kitűzött céljához megfelelően: játszhat művészi darabokat).

... Pár év előtt egyik közeli falu iskolájában 8 órát csengettek. Pista már az ajtó küszöbén állt, levett kalappal s a csöngetésre majdnem ajtósiól rontott be az osztályba. Nem akart elkésni. Bent csendesség volt. Pista köszönt. Alig tette le kalapját, a fogasra, pillanatra szinte meglepődve meresztette ki szemeit. A fogason, az ő szöge mellett egy új, városias kalap függött. — Visszatekint hirtelen az osztályra, mintha kérdezné: „Ki jött ide új gyerek, akinek ő nem ismeri a kalapját? — De amig ezen gondolkozott, már a helyére is ült s ime, előtte a padban meglátta az új fiút, ünneplő ruhá-

ban, figyelve nézegetett körül a tanterem falain függő színes képeken. — Nyílt az ajtó, belép a tanító ur. Katonás felállás „Dicsértessék“... Köszöntés, csendes, pontos leülés. — Megszólal a tanító ur: „Kedves fiaim, ma egy új kis társatok van, a III-ik osztályban, Verő László (az új fiú feláll neve említésekor). Mit mond a jó magyar ember, ha vendége érkezik?

Gyermekek: Isten hozott!

Tanító: És ti? Mit mondanátok, ha ide jött volna közetek Verő László?

Gyermekek: Isten hozott Laci!

A tanító ur azután így szólt a gyermekekhez: „Fiaim szeretettel legyetek Laci iránt s amiben nem tudna eligazodni, legyetek segítségére. Szeressétek, mert ő félárva, azaz nincs édesatyja, meghalt, — csak anyja él, de az is beteges.

Gyermekek: Elesett a háborúban Laci apja?

Tanító: (Itt már az előadó beszél s átsimul a „város és a falu“ fogalmának elmagyarázására). Nem, Laci apja gyári munkás volt s egy nagy gép kereke elkapta a lábát és oly nagy sebet vágott rajt, hogy bele is halt szegény ember. — Olyan gépgyárban dolgozott, ahol nagy motorokat készítenek, amelyeneket itt a mi falunkban is látatok már keresztül száguldani. De még más fajta gépeket is készítenek ott, ezekről majd a VI-ik osztályban fogtok tanulni.

Tanító: Itt Buzafalván miért nincs gépgyárunk? Mit gondoltok?

Gyermekek: Mert Buzafalva falu. (Egy gyermek.): A szomszéd Tófalván sincs semilyen gyár. (Másik gyermek): Én voltam Nádudvaron is, meg Péteren is, de egyik helyen sincs gyár.

Tanító: Jól mondjátok: Faluban nincs is gyár. Laci pedig, akiről beszéltünk, Szegeden lakott. Mutasd meg János (IV-ik oszt.) a térképen, merre fekszik tőlünk Szeged városa? — S hogyan, mely irányban kellene vasuton odautazni? (Gyermek mutatja, a többi figyeli a helyes irányt). Pista (IV-ik oszt.) rajzold le a város jelzését, ahogy a térképen van.

Tanító: Volt-e már valaki közületek Szegeden? (vagy más városban).

Többen: Én voltam, — én is, én is, — ott lakik a nagyapám.

Tanító: Mit gondoltok, Szeged sokkal nagyobb, mint Buzafalva?

Gyermekek: (néhányan). Sokkal nagyobb Szeged, mint a falunk.

Józsi, te ott laktál 8 évig, mondd meg, körülbelül milyen nagy lehet Szeged?

Józsi: Szeged Budapest után a legszebb és legnagyobb városa hazánknak. És csak az a kár, hogy a mi gonosz ellenségeink oly sok kárt okoztak abban a gyönyörű városban...

Tanító: Mit gondoltok, körülbelül hányszor férne bele Szeged határába Buzafalva? Ki tudná megmondani?

Józsi: Én már tudnám. Minden városrészébe legalább is 4-szer, 5-ször beleférne Buzafalva. (Gyermekek elgondolkoznak, a város nagy területét mintegy lelkiszemeikkel méregetik...)

Tanító: Most nagyon figyeljeteK gyermekek: összehasonlítjuk a várost és a falut egymással, hogy miféle különbség van a kettő között?

— En fogok kérdezni, ti meg felelték. Meglátom, ki lesz az okosabb? Ki lesz ma az osztály esze? — (Gyerm. fölesigázott ambícióval várnak). — Ki volt közületek városban? — (Nincs ma már olyan gyermek, aki ne lett volna).

Gyermek: Én már voltam P-en és Sz-en, stb.

Tanító: És ki nem volt még sohasem városban?

Gyermek: (Többen nem voltak).

Tanító: Mekkora lehet általában a város területe? Nagy vagy kicsiny?

Gyermek: A város területe nagy, nagyobb mint a falué.

Tanító: Például? Próbálunk összehasonlítani ismertebb falut és várost, egymással.

Egy gyermek: Pl. Debrecen huszszor is van olyan nagy, mint Buzafalva.

Másik gyermek: Sz. hatszor nagyobb, mint a mi falunk. Én már megléptem a falunk hosszát: 1400 lépés volt maga a falu és Sz. 8000-nél is hosszabb volt.

Tanító: Nagyon helyesen tetted fiam, tebelőled mérnök leszel biztosan.

Tanító: Na most kérdezek tovább. — Mivel keresi kenyerét a városi ember? Hol dolgozik?

Gyermek: Gyárban... Műhelyben. Boltokban... Kereskedő... Mesterséget dolgozik.

Tanító: És a faluban mit dolgozik a lakosság? Mivel keresi a kenyerét?

Gyermek: A falusi ember földművelő, állatokat tenyészt. Van 1—2 boltos és mesterember is a faluban.

Tanító: Soroljátok el a mesterembereket, akiket falukon találunk.

Gyermek: Van a faluban: Kovács... bognár... borbély... kocszmáros (vendéglős).

Tanító: S körülbelül mennyi a lakosok száma?

Gyermek: A mi falunkban 1800 lakos van. (Egy másik gyermek): Gy-n tudom 480-an laknak s 100 ház van benne.

Tanító: És a városban, mit gondoltok, hányan lakhatnak?

Gyermek: Ezren... Sok ezren is...

Tanító: Sz-n 16 ezer a lakók száma, P-n 13 ezer stb.

Tanító: Van-e minden faluban iskola?

Gyermek: Van... Elemi iskola... Ovoda... (És?) Van gazdasági iskola is itt nálunk.

Tanító: Hát városban? Ott is csak egyféle iskola van? Mit gondoltok?

— Imre, mondd meg pl. Sz-en miféle iskolák vannak? (Városból jött fiu). Imre: Polgári iskola, Gimnázium, Kereskedelmi, Tanítóképző, ahol a tanítók tanulnak.

Tanító: Lám, gyerekek, aki szeret tanulni, válogathat, hogy melyik iskolában tömjék tele fejét tudománnyal.

Gyermek: Én tanító szeretnék lenni. Én meg pap. Én jegyző.

Tanító: Erről majd vizsga felé fogunk beszélni bővebben. Most menjünk csak a városba, falusi gyermekek. — Mit látunk ott még valami szépet, nagyot, az iskolákon kívül?

Gyermek: Templomot. Imre: templomokat, mert városban több templom is van.

Gyermek: Van-e olyan nagy, mint a mi templomunk? Józsi: Még sokkal nagyobb! A Sz-belvárosi templomba ötször is beférne a mi templomunk.

Gyermek: Mi az a belváros?

Tanító: Az a város közepe, ahol a templom, iskola, városháza és sokféle hivatal van. A város széleit, külső részeit külvárosnak nevezzük. Arra is van iskola és templom is, de hivatalok nincsenek. Mit gondoltok, mi az a hivatal?

Gyermek: Ahol írnak.

Tanító: Voltatok már ugy-e a jegyző ur hivatalában, a faluban? És a postán is megfordultatok már? (Igen).

Tanító: Láttatok fiaim, városban, ahol olyan sokféle iskola van, könnyen tanulhat a városi fiu és lesz belőle hivatalnok, tanult ember. Uri ember. — Mit gondolsz Gyuri, a te édesapád tudna-e postán dolgozni, írni? Vagy a jegyző úr helyett melyőtök atyja tudna dolgozni a hivatalban?

Gyermek: Nem tudna írni. (Miért?) Mert nem tanulta.

Tanító: Hát a Jancsi apja, vagy a szomszéd boltos tudna-e titeket én helyettem, vagy más tanító helyett, tanítani?

Gyermek: Nem tudnának tanítani, mert nem tanulták azt... nem tanultak olyan iskolát.

Tanító: Lám, tehát, a hivatalokban is csak azok dolgozhatnak, akik nemcsak elemi iskolába jártak, hanem polgáriba, gimnáziumba, vagy kereskedelmi iskolát végeztek. És még azután is tanultak ott, abban a hivatalban, ahova jutottak. Azért fiaim, becsüljük meg a hivatalnokokat, mert azok végzik el atyáitok minden ügyét-báját. És míg a falusi ember kint dolgozik mindig a szép virágos, mádárdalos mezőn, erdőn, addig az a városi hivatalnok télen, nyáron bent ül a fűledt levegőjű hivatalában, a felek között. Azért azok sokkal rövidebb ideig élnek, leginkább betegesek, mert elgyengíti erejüket, egészségüket a szoba-levegő. S mégis dolgoznak, hogy legyen keresetük, hogy legyen miből élniök. Ők nem jussolnak hold földeket szüleiktől, mint ti közületek sokan, tehát az eszük, a tudományukból élnek. S higyjétek el, ez a legnehezebb mesterség, a hivatalnok élete, mert rendszeren az egészsége rámegy a munkájára. S még annyit sem bírnak keresni, hogy lakóházat vehetnének rajta, mert ugy-e a hiva-

talnok, a városokban él, ahol drága minden élelem. — Hát itt Buza-falván, van-e minden embernek háza?

Gyermekek: Itt van mindenkinek háza, csak a Csicsóka cigánynak nincsen, mert nem szeret dolgozni, — csak bort inni.

Tanító: Hány ház van a mi falunkban?

Gyermekek: 495 ház van.

Tanító: És a városban?

Gyermekek: Sok... Sokkal több... Sok ezer... 10 ezer, 20 ezer is.

Tanító: S milyen épületnek nevezzük az egyes emberek lakóházát?

Gyermekek: Magánépületnek nevezzük az egyes emberek házáat.

Tanító: Hát a faluházát? Postát és a hivatalokat városokban? Milyen épület a nevük?

Gyermekek: Középület. (Miért?) Mert nem egy ember pénzéből építették.

Tanító: A középületek, iskola, stb. azért neveztetnek így, mert a közönségnek, a népnek a dolgait végzik el ott. Pl. Az iskolába minden ember gyermeke járhat, a hivatalokba mindenki elintézheti hivatalos dolgait, írásos ügyét-baját, ott a hivatalnokok, jegyzők, bírák, tanácsnokok elintézik, megmagyarázzák, hogy kell eljárni a törvényben.

Egy gyermek: Édes apámnak sok írománya van a szekrényfiókban. (Másik gyermek): Nekünk is van sok. (Más). Az én öreganyám a multkor végrendeletet íratott a jegyző urral.

Tanító: Ugy van. Látjátok, a hivatalnokok fontos munkát végeznek.

Ipar:

— Hanem beszéljünk most még mást is a városról:

Tanító: Mit hozott mult héten Pistának az atyja a városból?

Gyermekek: Puskát. (És?) még vett egy ekét és egy eséplőgépet is.

Tanító: En az ujságjaimat és az iskolakönyveket is mind a városból hozatom. A tanítónéni pedig a mult évben egy varrógépet vett a városban. — Nektek van-e otthon varrógépetek?

Gyermekek: Igen. Az édesanyámnak van... Nekünk is van...

Tanító: S kik készítik a gépeket, mit gondoltok?

Gyermekek: A gépeket gépészek készítik...

Tanító: Igen, tanult emberek. „mérnökök“, akik előbb meg-rajzolják a gépnek minden kis részecskéjét és a gépészek segítenek a munkában, ezek összeállítják s ha elromlik, megjavítják a gépeket.

Tanító: Lám, tehát hogy géppel arathatunk, eséplélhetünk, szánthatunk, hogy ruháitokat géppel gyorsan megvarrhatják, a városra szorulunk, oda kell mennünk szerszámokért. — Mondjátok meg, miféle szerszámokat és gépeket veszünk a városban?

Gyermekek: Morzsológépet... Ekét... Szántó, — eséplőgépet... Varrógépet, Rostát... Szecskavágót stb.

Kereskedelem:

Tanító: Antal! Kinek adta el atyád a buzáját?

Antal: Kereskedőnek adtuk el. (Egy gyermek): A mi buzánkat is megvette egy kereskedő.

Tanító: S honnan jött ide az a kereskedő?

Antal: Pécs városából. (Sándor IV. oszt.) Mutasd meg, Pécs merre fekszik Sz-tól?

Tanító: És hova vitte el a megvásárolt buzát? Talán egy másik faluba? Mit gondoltok?

Gyermek: Nem vitte a faluba, hanem valamelyik városba.

Tanító: Igen, a városok határában nem igen terem gabona, alig van egy-egy darab mezősege, vagy kisebb, csalitos térsége, mert minden szabad területen házakat, gyárakat építenek, nagy műhelyeket állítanak föl, ahol sok munkás dolgozik. És így a kenyéradó gabonát, a városi ember külön faluból veszi. De nem jön ide minden ember külön-külön lisztért, búzáért, borért, hanem eljönnek a kereskedők, akik összevásárolnak buzát, a másik borokat vesz, a harmadik megveszi a gyapjukat stb. s ő mint kereskedő, azután a saját városi boltjában eladja a városi embereknek valami kis haszon mellett. Mi is az a haszon? Mikor van „haszna“ a kereskedőnek az ő portékáján? Ha drágábban adja el? vagy azon az — áron, melyért ő vette az élelmet, gabonát, bort?

Gyermek: Akkor van haszna, ha többért, nagyobb árért tudja eladni, mint amennyiért ő vette.

Tanító: Helyes. A kereskedő sokat fárad, utazik, fuvarra kell fizetnie, míg hazaszállíthatja, amit megvásárolt. Van költsége az árucikkre s azt neki be kell venni, s ezenfelül is még valamivel többet kell neki kérni a vevőjétől, ha meg akar élni. Mert ha vesz pl: egy kereskedő 1 q buzát 20 pengőért s ő is ugyanennyiért el is adja akkor? Gyermek: Nincsen haszna. (Tanító): Sőt károsodik, mert mire hazaszállítja vasuton, vagy hajón a buzáját, költsége is van reá a 20 pengőn felül. Így veszít a kereskedő. Amely kereskedő másképp nem tudna tudni borán, buzáján, vagy sertésein, lovain stb. — mint amennyiért ő azt vette, az megbukik, tönkremegy. Lássátok, jól kell tudni számolni a kereskedőnek, de még az iparosnak is, mert az is a kereskedőtől veszi az anyagot, amelyet mesterségében felhasznál, — pl. a cipész, a szíjgyártó, az asztalos, a szabó.

Tanító: Édesanyátok mi mindent szokott eladni a városban?

Gyermek: Baromfit... Tojást, vaját, túrót, tejet... Gyümölcsöt is és főzeléket, hagymát, zöldséget stb.

Tanító: Jancsi, tudom, sok pénzt hozott haza édesanyád a múltkor a városból, midőn egész koci baromfit vitt eladásra?

Jancsi: Nem sokat hozott, mert mindnyájunknak vett ruhát, csizmát, kalapot. — És még egy órát is vett.

Tanító: Ime, milyen szép a takarékoskodás, a dolgozó asszony! Az általa nevelt baromfiak árából fölruházza családját. Tudom, örült édesapád a sok új ruháknak?

Jancsi: Nem nagyon, mert azt mondotta: Ha város nem volna, több pénzünk maradna. Inkább tette volna be édesanyám a pénzt a takarékbba.

Tanító: Takarékbba? Ki tudja mi az? (Ahol sok pénz van...)

Tanító: Egy hivatal, ahova a sok takarékos ember beviszi a megtakarított pénzét s azt ott beírják nagy könyvekbe, hogy ki és mennyit tett be? A pénzt pedig nagy vasszekrénybe zárják bele és abban őrzik. Ha azután valakinek pénzre volna szüksége, elmegy és kivesz egy bizonyos összeget s azt is beírják ott a hivatalnokok. Azért jól teszi, aki takarékbba gyűjti össze pénzét, ott jó helyen van az. A vasszekrényben el nem éghet s onnan a rablók sem lophatják el.

Tanító: Tehát most már szedjük össze gondolatainkat. Mi mindent tanultunk a városról? Várok néhány percig s azután kérdezek... Tudnánk-e jól és könnyen megművelni földjeinket, szőlőinket, ha nem volna város, ahol a szerszámokat, gépeket készítik?

Gyermek: Nem tudnánk megenni város nélkül, mert ott készülnek a városi gyárakban, a gépek, szerszámok.

Tanító: És még mi mindent készítenek a városban? Mi mindent vásárolnak ott szüleitek?

Gyermek: Ruhát. Posztót... vásznat... selymet is. — (És?) A mi házuk tetejére a palát is a városból hozatta édesapám. Egy gyermek: Mi egy nagy cementvályut és egy nagy réceusztatót (medencét) vettünk a városban.

Egy másik gyermek: A plébános ur, az édesanyja sirjára is a városból hozatott egy nagy márványkeresztet. (Másik gy.): Az édesapám a zsebóráját is a városban vette. (Stb.)

Tanító: Helyesen feleltetek. Most feleljetek még arra: Gyalog szoktunk a városba menni?

Gyermek: Nem gyalog megyünk a városba, hanem kocsin, vasúton (stb.) Mert igen messze van tőlünk a város.

Tanító: Ugy van. Sőt némely városban még az utcák közepén is jár egy kis vonathoz hasonló jármű, kocsi, villanyos kocsinak nevezik, mert villanyerő hajtja. Ezen sietnek az emberek dolgaik után. Egyik hivatalba, a másik a gyárba, a harmadik üzletébe, a gyermekek sokszor az iskolába is villanyos kocsin utaznak: mert igen messze van s nem szeret a városi ember gyalogolni, mert ez sok időbe kerül, annak pedig drága minden perce, — nem ér rá sétálni nappal.

Miből él a falusi ember?

Gyermek: A falusi ember abból él, amiye terem, gabona, gyümölcs, főzelék (stb.)

Tanító: Tehát nem kell elmennie élelemért sehova? Tehát a falusi embernek nincs is szüksége akkor pénzre? Mit gondoltok?

Gyermek: De igen, pénz is kell: ruhára... könyvekre... szerszámokra, butorokra... És még mit lehet venni a városban?

Egy gyermek: Édesanyám szentképeket is vett a városban, meg egy harmonikát is vett a bátyám.

Tanító: Helyes. Hát a mi kis falusi, piciny boltunkban mi mindent vehetünk?

Gyermekek: Rizkását, sót, keményítőt, tintát, kékitőt. Miféle fűszereket? Borsót, safránt, gyömbért, babérlevelet, szentjánoskenyérret, cukrot, kávé, cimetet, mazsolyaszőlőt, stb.

Tanító: Helyes... Látjátok gyermekek, ez a kiskereskedő is a városi nagykereskedőtől, a gyárostól hozatja a sokféle árucikkét. Tehát ő is rászorul a városra, nemcsak a falura, amely megveszi tőle árucikkét. Hát már most ha a falusi embernek mindenféle ételme megterem: szabad-e lenézni a városi embert, mivel ennek nincsenek földjei, nem terem semmije?

Gyermekek: Nem szabad lenézni a városi embert... (Miért?) Mert mi is rászorulunk a városiakra...

Tanító: Nagyon helyes. Hát akkor talán azért lenézheti a városi a falusi embert, mert az szebben beszél?... nem káronkodik?... (Amiket én is hallottam itt Buzafalván... csunya szavakat)

Gyermekek: Nem szabad lenézni... (?)

Tanító: Bizony ez a legcsunyább falusi szokás: a káromkodás és az ocsmány szavak használata. De remélem, ti nem lesztek soha ilyen csunya vétkes beszédűek? Mert az vétek is! Józan, értelmes ember mindig vigyáz arra, amit kimond a száján. A városi emberek között a legtöbbször szép urias ruhája van még köznapon is. Mit gondoltok, miért? Hol dolgozik a városi ember legtöbbször?

Gyermekek: A városi ember legtöbbször: hivatalokban, üzletekben, gyárakban dolgozik. — (És ezért szebb ruhában is járhat, nem piszkítja be).

Tanító: Hát a falusi emberek miért járnak köznapokon egyszerűbb, kopottas ruhában? (Hol, merre dolgoznak?)

Gyermekek: Mert a falusi emberek kint dolgoznak a földeken, tanyaánál és ott be is piszkítanak, ha szép ünneplő ruhát vennének magukra?

Tanító: Hogy is tanultuk a ruházkodásnál? Milyen ruhában dolgozzunk?

Gyermekek: Olyan ruhában dolgozzunk, amilyen a dolgunk

Tanító: A város sokkal nagyobb, szebb, fényesebb, mint a falu... egyik üzlet tükrös, cifra kirakata a másikat éri. A házak legtöbbször emeletes, 2—3—4 sor ablak van egymás fölé építve... sok tornyos cifra paloták emelkednek az utcákon büszkén, a falusi ember szinte elszédül a sok fényességtől, parádétól. Hát még ezért sem szabadna a városi embernek büszkén lesajnálni a falusi embert? Mit gondoltok?

Gyermekek: Nem szabad lenézni, mert az bűn... mert akkor nem adná el neki a gabonáját, a gyümölcsöt, a baromfit, a bort, a kenderet (?), az állatokat... a gyapjút, a bőrt, stb.

Tanító: Ugy van. — Tehát élhetne-e, ellehetne-e a város a falu nélkül: Erre feleljetek!

Gyermekek: A város nem lehetne el a falu nélkül.

Tanító: De a Józsi atyja azt mondotta, ha nem volna város több pénze maradna meg, mert nem igen tudná hol elkölteni. — Jól mondotta ezt a Józsi atyja?

Gyermekek: Nem jól mondotta: mert ruha is kell a városból, meg mindenféle szerszám... gépek... (stb.)

Tanító: Gondolt-e arra a Józsi atyja, hogy a falu termését város veszi meg? (Nem). S ugyan kinek adnánk el a sok termést, gabonát, bort, állatokat stb... ha az egész országunk, sőt az egész világ csupa falukból állana? Ha minden ember csupa földműves lenne? Más mesterséget nem tudna senki?

Gyermekek: Nem lenne jó, mert a város nélkül nem élhet meg a falu.

Tanító: Szükségünk van mindnyájunknak... (kikre? mikre?) iparosokra (?) kereskedőkre... (?) hivatalnokokra. — ... A múlt vasárnap Nemes Andor kint állt a kapujában, kezében új labda volt, új ruha, új kalap volt rajta, mellette kis öccse szájharmónikán muzsikált... Soroljátok el, mi volt a két fiun: a városból? ... és mi volt a faluból?

Gyermekek: A labda... a muzsika... a kalap... a ruhájuk... a városból való volt, — az alsó fehér ruhájuk a faluból való.

Egy gyermek: De a gyolcs ingük a városból való...

Tanító: Hát már most miképen tudnánk kimondani a város és a falu egymás iránti szeretetét? (Mi takarja az ember testét?) Mire való a ruha? Arra való, hogy meg ne fázzunk... meg ne betegedjünk.

Tanító: Tehát: „A város betakarja (várja a felelet kiegészítését).

Gyermekek: A város betakarja a falut. (Vagy másképp?) Felöltözteti a falut... (Mit ad munkája megkönnyítéséhez?) Szerszámot ad munkája megkönnyítéséhez... a városa falunak.

Tanító: És a falu? — Mit ad a városnak? A falu.

Gyermekek: A falu élelmet... állatot... bort stb. ad a városnak. (És?) A vászonszövéshez mit ad a falu a városnak?

Gyermekek: Lent és kendert.

Tanító: Hát a posztó és más szövethoz? ... Mit ad a falu?

Gyermekek: Gyapjút, birkabőrt. (Csizmához?) Tehénbőrt, ló bőrt.

Tanító: Hát akkor jól mondjuk mégis így?

„A város... betakarja a falut... megkönnyíti munkáját... A falu élelmet... nyers terményt ad a városnak... (Ismétlés). Egyik a másikat kiegészíti... Egyik a másikat segíti... (Ismétlés).

Tartsátok fel mind a két karotokat... Szükséges, hogy két karunk legyen? Nem volna tán elég egy is?

Gyermekek: Nem volna elég egy kar, mert nem tudnánk dolgozni.

Tanító: Mit gondoltok, hasonlít-e így a falu és a város egymáshoz, mint az ember két karja? ... Egyik kar, a másik munkájához?

Gyermekek: Igen, — a falu a jobbkar, (egy gyermek) „a falu

a balkar! — a város a jobbkar! „Egyik kar a másikkal“... (Gyermek) „Egyik a másikkal dolgozik!“

Tanító: Tóni nézz az Imrére... miért oly halavány? Talán azért, mert tavaly jöttek ide lakni a városból?

Tóni: Édesanyám azt mondotta, hogy városias színe van.

Tanító: Bizony fiaim, úgy van az a városi ember arcszíne többnyire halavány... sápadt... szinte fakó... Mi lehet az oka? Hisz a városban is süt a nap?

Gyermek: Mert ott nincs nagy rét, mező, erdő, ahova el lehetne menni játszani.

Tanító: Igazatok van, a városi embereknek csak a szobájukban lehet szórakozni; udvaron, tornácon, kertben sütkérezniök nem lehet. Láttatok már oly beteget, aki sokáig ágyban feküdt, s nem lehetett hosszú ideig kint a szabad levegőn? — ugy-e mily halavány, sápadt lett az arcuk?

A városi gyermekek is így vannak. Messzire volna tán valamilyen kis szabad térség, de oda nem igen mehet egyedül, szülei pedig dolguk után járnak, nem kísérhetik el a játszóhelyekre. Otthon a magas házaktól, oly kevés ideig süt be a nap az udvarukba, hogy alig élvezhetik annak fényét és melegét... A városi gyermek bizony az iskolában és a szobában tartózkodik legtöbbet. — Emlékeztél, mennyire gyűjtöttük a tüdőbeteg gyermekek — számára a pénzt? — Ezért van ám oly sok tüdőbeteg gyermek — és felnőtt is, nagy városban. — Milyen színe van a ti arcotoknak? (Gyermek.) Piros... barna az arcunk. — Egészséges.

Imre: Tanító ur kérem, az édesanyám is oly beteges és halavány, azt mondotta az orvos ur, hogy legjobb orvosság lesz, ha faluba megyünk lakni, — mert itt nincs oly füstös levegő, mint a városban.

Tanító: Lám, ugye még azt sem hallottatok, hogy a falusi levegő orvosság. Ezt is a város mondja meg. — Tehát szeressük a mi kedves falunkat!

...Hanem most mondom még valami nagyon szépet... (Vár a tanító néhány percig, míg a kis mozgással járó beszélgetések elcsendesülnek, mert hiszen a gyermek, ha igazán gondolkodik, ha az osztály közösen dolgozik — mint számtan alatt is — akaratlanul is mozog, kinek milyen finoman reagál az idegrendszere...)

Halottatok már költőkről... akik szeretik elkölteni a pénzt? azokat hívjuk igazán „költőknek“?

Gyermek: Nem. — (?) A költők azok, akik szép verseket írnak. — Pl.?! — Gyermek: Kölcsey Ferenc írta a Hymnuszt.

Petőfi: „Anyám tyukja“, „Egész uton hazafelé“ — „Távolból“ (És?) Arany János írta „Családi kör“-t.

Tanító: Látnom már jól — gondolkodtatok... Most azonban én is mondom egyet a sok közül: Szaboleska Mihály költő szintén igen szerette kis faluját és imígyen gondolt vissza a városból az

ő szülőfalujába, akkor, mikor nyíltak az akácvirágok... májusban... (Ugyan sugjátok meg, miért éppen május hónapjában fájtszive s kívánczozott vissza az ő kis falujába?)

Gyermekek: Mert májusban van a legtöbb virág mindenfelé a faluban...

„Akkor legszebb a falu képe“...

Tanító: Tehát Szabolicska Mihály így sóhajtott az ő kis faluja után...

„Tele van a város akácfavirággal,
Akácfavirágnak édes illatával...
Bolyongok alattuk, ébren álmodozva,
Mintha minden egy akácfa:
Nékem virágozna...“

Mint a nagy utcák lármája elülne.
S körültem a város faluvá szépülne.
Mintha csak ott járnék: a mi kis falunkba. —
Ráismerem illatáról: a mi akácunkra.

Akácfaerdőség: kicsi falum képe.
Gyermekkori álmom, ezer szép emléke...
Milyen gyönyörűség gondolni is rátok:
Házunk előtt bólingató akácfavirágok!

Tanító: lassan befejezi a szépen, érzéssel, hangsúllyal elmondott költeményt — és vár, míg a hatás alatt álló gyermeklélek, — mint a szép tájra elszállt pillangó, — újra visszaszáll... és kérdve várja a többit... „mi jön még... (?)“

Tanító: Szabolicska Mihályon kívül még sokan, más költők és tudós, íróemberekről olvastam, hogy akik faluban születtek s ott töltötték gyermekkorukat, mindegyik visszavágyott az ő kis falujába... Miért? Mert a falu szép virágos, jó levegője van, a város pedig lármas, zajos és elfáradnak benne az emberek és visszavágyunk a csendes, virágillatos, madárdalos kis faluba: pihenni... örülni...

Tanító: Laci, mond meg: mi tetszik neked itt, a mi falunkban legjobban?

Laci: Nekem nagyon tetszik: a nagy rét, a kis patak ott az öreg fűzfák alatt, a nagy buzatáblák... és a csorda is, meg a birkanyáj...

Tanító: Hát még? Nincs valami különös, ami itt tetszenék?

Imre: A Napkelte is igen szép. — Azt városban nem lehet látni. — (Több gyermek): Én már sokszor láttam a Napkeltét. — (Miért nem lehet városban ellátni a Nap kelés-helyéig?) Mert a magas, emeletes házak eltakarják a Napot...

Tanító: A múlt nyáron itt volt a jegyzőéknél egy nagyvárosi rokonleányka, polgári iskolába jár és mikor elmentem a házuk előtt,

épp kikísérte egyik barátnőjét sezt mondotta neki: — „Buzafalu unalmas porfészek, mint a legtöbb falu.“ — Gondolkozzatok rajta: miért unatkozott itt az a leány? — Ki unatkozik?

Gyermekek: Aki nem dolgozik, semmit sem tesz.

Tanító: És még miért unhatta itt magát az a kislány?

Gyermekek: Mert itt nincs komédia... meg cirkusz...

Egy gyermek: Meg nincs mozgósínház sem.

Tanító: Ugy van, azért unta magát. Bizony nagy városokban sokféle nézni való van. — Ugy-e, a télen, karácsonykor pásztorjátékot rendeztünk. Színházast játszottunk. — Ilyenféle szép történeteket játszanak a városi színházakban is. — Mászor pedig összejön sok olyan tanult ember, akik szépen tudnak muzsikálni, — (de ezek nem cigányok ám) és zeneünnepélyt rendeznek. — Gyönyörű ilyen zeneünnepélyt végighallgatni! Én már voltam ilyen zeneünnepélyen.

Néhány gyermek: De jó volna ott lakni! — Én mindig muzsikát hallgatnék!

Én meg minden nap színházba mennék! Én elmennék jegyszedőnek és akkor ingyen hallgathatnám és nézhetném meg a színházat.

Tanító: No, nézze meg az ember! És itthon ki dolgozna a földeken?! Ki vetne? Ki őrízné, legeltetné a teheneket? Dolgozni is kell ám! Mert a Szentírás is azt mondja: „Aki nem dolgozik, az ne is egyék!“

A multkor olvastam egy falusi fiuról, egy szomorú történetet. Elmondjam?

Gyermekek: (Örömmel.) Igen, igen! (Tanító: „nem mondtátok szépen“)

Gyermekek: Kérjük szépen tanító ur!

— Gyuri volt a fiu neve. Egyszer színészek jöttek a faluba s ő minden nap ott ácsorgott este a nagykorosma előtt. Néhányszor szíves szolgálataért beengedték ingyen nézni az előadást. Az egyik színész királynak öltözött, a másik huszárnak, a harmadik is valami igen nagy urat játszott. És úgy beszélt mindegyik a színpadon, mintha igazán az lett volna. Gyurinak igen tetszett ez az egész élet. Otthon azonban nem izlett neki a dolog. Hiába hívta apja, anyja, hogy egyetmást segítsen dolgozni, Gyurit mintha kicsérélték volna, — vagy mint a mesében van, — elvarázsolták volna, szüntelen a színészek játékain gondolkozott s amit reábiztak szülei munkát, dolgot, nem volt abban köszönet. Teheneiket tilosba engedte kóborolni. Szülei örültek, amikor a színészek eltávoztak a faluból. De nem így Gyuri. Sokszor gondolt vissza a színészek játékaire s a dolog sehogysem kellett neki. Anyja hiába feddette, apja meg is verte, de nem javult meg. Ő is azt gondolta, hogy szülei majd dolgoznak s neki mindig lesz mit ennie, ha nem is lát dolog után. De — nem sokáig tartott így. Apja öreg ember lett, megerőltette magát s egy őszi esős napon visszaadta lelkét Teremtőjének. Gyurit az utolsó szavával is dolgozó életre buzdította, hogy legyen anyja segítségére... Gyuri árva lett. Anyjára most még több gond és munka várt, mint azelőtt, mert Gyuri kedvetlenül, immel-

ámmal kezdett a munkához. És ugy-e tudjátok, hogy amilyen munkát adnak a földnek, úgy fizet az. Lassan anyja is elgyengült a sok munkától. hiszen Gyuri részét is jócskán neki kellett elvégezni. Így azután felosztotta vagyonát leánya és fia, Gyuri között. Leánya, Julis, már régebben férjhez ment. Gyuri legényszámba ment már, még mindig dologkerülő volt. Anyját a sok szomorúság és megerőltető munka is ágybadöntötte s csakhamar követte férjét: a temetőbe... Gyuri teljesen árva lett. Maga maradt az ősi kis hajlékban. — Egy reggel, a dolgukra siető falubeliek a vasut felé látták sietni, egy ládát cipelt magával. Mintha meg lett volna babonázva, nem lett otthon maradása. amint anyja, utolsó gondviselője is. sirba tért. — Minden pénzét, amit jussolt, magával vitte. Budapesten már várta sok cifraasság, színház, muzsika. S ő egész nap kávéházban, este színházban. Ögylegett, míg pénzében tartott. Rossz tanuló volt, rossz számoló, s így ott, a nagyvárosban, be is csapták, mert rossz emberek mindenütt vannak, de leginkább —, olyan helyeken, ahol Gyuri járt: a köznapon is mulató, kártyázó emberek körül. Végre mégis munka után kellett látnia, ha nem akart éhezni. Elszegődött hát bolti szolgának egy nagy kereskedésbe, de nem maradhatott ott sokáig, mert a reábizott dolgot rosszul, hibásan végezte és gazdája elbocsájtotta. Nővérét folyton pénzért zaklatta, az pedig lassan-lassanként minden jussát, ami még otthon került a ház árából, elküldöztette neki. Így tűnt el néhány év... Gyuri egyszer, hosszú ideig nem irt Julis asszonynak, mintha csak eltűnt volna. Egy téli estén Julis asszony ablakán valaki kopogott. Julis kinézett, hát, egy koldus formájú embert látott a kapufélfának támaszkodva. Gyuri volt. A sok dorbézolás, rendetlen életmód tönkretette egészségét. Csak azt mormogta a nővérenek: Bocssáss meg kedves testvérem... Hazajöttem meghalni...

— Julis asszony sirva fakadt, kézenfogta s bevezette a gyengeségtől tápolygó embert. Gyuri sirt, mint a gyermek. Restelte saját lehetetlenségét és koldus szegénységét. Juliséknál minden rendes tiszta volt és mindenütt a jómód látszott. Pedig ő is annyit jussolt, mint Gyuri. Gyuri alig birt a fulladástól, köhögéstől szóhoz jutni. Egy reggel kérte sógorát, hívja el a tisztelendő urat, meg akarta tisztítani lelkét. Gyuri meggyónt, kibékült Istennel, emberekkel s másnap este meghalt. Szülei bizonyosan nyugodtabban pihennek sirjukban, hogy rosszatra tért fiuk megtért. — Szegény Gyuri is úgy gondolkodott, hogy azért van a városban a sok mulatóhely, hogy köznapon, dologtevő napon is lehet mulatni. A város sok ember romlását idézi elő, aki nem dolgozik, mert ott sok minden bűnre tudja csábítani a gyöngye eszű embert. De aki jól megnézi a naptárban, hogy hét nap közül csak egy nap az ünnep, hát pedig munkanap, az nem fog csavarogni.

— Aztán meg, ugy-e fiaim, első a kenyér, a ruha, a lakás, a fűtés s azután, ha mindent beszereztünk: jöjjön egy kis szórakozás, — amennyit enged a pénztárca és a becsületünk. Nem szabad soha elfeledni azt a szép közmondást: „Addig nyujtózkodjál, amíg a takaród ér.” Igaz-e?

Gyermekek: Igen, igaz.

Tanító: Tehát szeressük mégis a várost? — (Gyermekek.) Szeressük! Dehát mire kell vigyáznunk?

Gyermekek: Arra kell vigyáznunk, hogy úgy ne járjunk, mint Gyuri. Köznapokon dolgozzunk, hogy legyen mindenünk... és aztán szabad egy kicsit mulatni.

Tanító: Dehát, ha sok valakinek a pénze? Ha sokat keresne?

Gyermekek: Akkor is kell dolgozni, ha sokat keresünk. (Mért?) Mert (ha öregek leszünk) akkor már nem tudunk dolgozni és abból kell élni, amit összerakunk... (?) a takarékból!

Tanító: Most mit mondjunk a városról, ahol szegény Gyuri elromlott? koldussá lett? Szeressük mégis?

Gyermek: Szeressük a várost, mert onnan sok mindent lehet venni, ami nélkül nem élhetne a falu.

Tanító: Nos, és a kedves, akáclobbos falunak pedig mi a kötelessége? Dugja el irigyen a termését a bűnös várostól?

Gyermek: Nem: a falu is adja el szívesen a városiaknak a termését (?), mert ott a gyárakban az iparosok is a falunak dolgoznak, hogy itt könnyebben dolgozhasson a gazdaember. — És hogy ruhánk, butorunk — és mindenünk legyen.

Tanító: Helyesen feleltetek. Sohasem is feledjétek el, felnőtt korotokban sem, hogy a város és a falu úgy szeresse egymást, mint két istvér és dolgozzék egyik a másikkal, úgy, mint a jobb kéz és a balkéz. Hiszen egy nemzetnek, egy Hazának fia a városi és a falusi ember is. Így lesz egyszer mégis csak igazán boldog a mi szegény, kicsire vagdalt, megrabolt Hazánk.

— Es tudjátok, hogy mily kevés város és falu van most Csonka-Magyarországban? Mily kevesen vagyunk, akik dolgozhatunk szegény Hazánk sorsának javulásán. És nincs a föld kerektségén ma szegényebb és árva nép a magyarnál! Azért mondtam: Az eddiginél százezerszer jobban kell egymást szeretni az embereknek.

— Sokkal, sokkal jobban és sokkal többet kell dolgoznunk a mi szűkre szorított Hazánkban, hogy édes mindnyájunk meg bírjon élni. Mindnyájunknak jusson elég kenyér, hogy erőt tudjunk szerezni ahhoz a nagy munkához, amelynek elvégzése majd visszaadja egyszer ismét nekünk elrablott drága Hazánkat újra, egészen!

— Visszaadja az Isten igazsága a mi ezeréves szép Hazánkat egészen!

— Adja Isten, úgy legyen!

Gyermekeim: Mit illenék most énekelnünk?

Gyermekek: A Hymnuszt!... A Hitvallásunkat.

Tanító: Nagyon jól megmondottátok! — Mikor a Hymnuszban azt énekeljük:

„Isten, áldd meg a magyart“

akkor a városi, vagy csak a falusi magyarra kell gondolnunk?

Gyermekek: Mindenki... Minden magyarra... Helyesen mondottatok. Ez az ima is arra tanít: szeressük egymást... dolgozzunk egymásért... és kitartsunk a jó és a rossz napokban egyformán! — Énekeljünk!

— Holnap délután pedig mindenki olvassa el gondosan a Magyar „Hiszekegy” című költeményt és én kifogom kérdezni, hogy ki miként érti annak a versnek tartalmát?

A következő rajzórán „Város” később „Falu” című képet rajzoljanak a gyermekek, aki teheti: emlékezet után próbáljon ismert, vagy látott várost, vagy falut rajzolni. Később „A dolgozó ember”, „A dologkerülő” című képeken próbálkozzanak meg Gyuri életéből egyes jelenetet ilykép megörökíteni. Majd ezt is lehetne: „Városi gyermek”, „Falusi gyermek” emlékezet után: a mondottakból mintegy kihámozva: a gyermek nézetét — rajzban. — Később is minden egyes alkalommal variálni, ismételni kell, az egymás iránti szeretetét: a falusi és városi embereket.

Nevelnünk kell az „elvetett magvakat” és fáradhatatlanul „öntözgetni a palántákat”. Ha azt akarjuk: hogy viharokkal, vésszel szembeszállva: álljanak egykor — — — rendületlenül!!!

Szekszárd.

Jártas Róza rk. tan.

1938. MARCHIUS 2. HETE.

Nemzeti zászló

VI. OSZTÁLY.

(Hogy valóban, az egész életre szóló „mintalecke” lehessen a Nemzeti zászló, a nemzet színe: ahhoz a tanító nem mindennapi lélekkel, nem hétköznapi, fásult, agyonrobbott szívvel fogjon; hanem:

Tűz lobogjon lelkében... ezer éves multunk, lángoló, — vérontó —, szíveket hasogató — ... könnyeket fakasztó — fanatizáló hazaszeretet! Amilyent Árpád honszerzésétől, az 1914—19. háborúig: vérükkel... szinte örökös, meg-megújuló „vérszerződéssel” irtak meg nekünk őseink, hőseink: hogy tanuljuk meg. Égető tű legyen mindenik szava és hangja, mint amellyel fémeket égetnek, próbavágást végeznek. Akinek lelke végigszenvedte a világháború vérző lángviharát: annak az igazi egyetlen egy szent hazaszeretetet aranyfürdőjében ég. Él a lelke... Aki, ha ezt a szent szót Hazánk hangosan kimondja: láng csap föl a lelkéből és egy pillanat alatt elvonul, elrobog lelkiszemei előtt az egész „Magyar Nemzet Történelmének” eseménysorozata, — szemképrázlató hősiességével, lélekbe-markoló fájo hazaszeretetével... s szinte úgy érzi: benne él: